

Sähkösovituksen käsittely

KANTELU

Kantelija on eduskunnan oikeusasiamiehelle 27.6.2023 osoittamassaan, oikeuskanslerin käsiteltäväksi siirrettyssä, kantelussa arvostellut Pietarsaaren kaupungin menettelyä sähkösovituksen solmimisessa sähköyhtiön kanssa. Kantelussa esitetyn näkemyksen mukaan sähkön hankinta syksyllä 2022 olisi tullut kilpailuttaa ja hankinnasta tehdä kirjallinen päätös. Tuolloin oli muutettu saman vuoden keväällä tehtyä suorahankintasopimusta. Kantelijan näkemyksen mukaan kyseessä ei ollut enää sama sopimus.

Kantelussa esitetään lisäksi epäily siitä, että kaupunginjohtaja olisi ollut esteellinen allekirjoittamaan sähkösovituksen. Hän oli kaupungin puolesta allekirjoittanut sähkösovituksen, vaikka hän oli sähköyhtiön hallituksen jäsen.

SELVITYS

Pietarsaaren kaupunki on 29.2.2024 antanut siltä pyytämäni selvityksen. Kaupunginjohtaja on vielä pyynnöstäni 30.9.2024 antanut asiasta oman selvityksensä.

VASTINE

Kantelija on 3.4.2024 antanut vastineensa Pietarsaaren kaupungin selvityksestä. Kaupunginjohtajan selvitys lähetään kantelijalle tiedoksi tämän päätöksen ohessa.

RATKAISU

1 Asiasta saatu selvitys

Pietarsaaren kaupunki on todennut selvityksessään, että keväällä 2022 tehtyä sähkön toimitusta koskevaa sopimusta sähköyhtiön kanssa täytyi harkita muutettavaksi merkittävästi kohoneiden energiakustannusten takia. Selvityksen mukaan 13.10.2022 päivätyssä sopimuksessa oli kyse hankintalain 136 §:n mukaisesta muutoksesta olemassa olevaan suoramarkintasopimukseen. Kaupungin selvityksessä on todettu muun muassa, että Ukrainan kriisistä seuranneen yleisen epävarmuuden vuoksi olosuhteissa tapahtuneita muutoksia ei ollut voitu ennakoita. Kyseessä oli lisäksi edelleen sähkön toimitus samalta toimittajalta samalle tilaajalle samaan käyttötarkoitukseen, eivätkä myöskään kulutusmäärät olleet muuttuneet. Kaupungin käsityksen mukaan hinnoittelua koskevat muutokset eivät itsessään aiheuta muutoksia sopimuksen yleiseen luonteeseen. Myös sopimusmuutoksen arvo oli kaupungin arvion mukaan sellainen, että edellytykset sopimusmuutoksen tekemiselle olivat olemassa.

Selvityksen mukaan syksyllä 2022 oli yleisessä tiedossa, etteivät sähköyhtiöt olleet enää halukkaita sitoutumaan kiinteähintaisiin sopimuksiin. Voimassa olleesta määräaikaisesta sopimuksesta irtautuminen ei olisi onnistunut ilman kustannuksia. Kerrotun vuoksi kaupunginjohtaja oli neuvotellut sähköyhtiön kanssa sopimusmuutoksen mahdollisuudesta voimassa olleelle sähkösopimukselle, jonka lopputuloksena syntyivät 1.11.2022 voimaan tulleet sopimusehdot. Sopimusmuutoksen tuloksena sopimukseen oli lisäksi sisällytetty irtisanomislauseke. Kaupungin edun mukaista oli hintojen vakauttaminen sopimusmuutoksella.

Epäillyn esteellisyyden osalta selvityksessä todetaan, ettei kaupunginjohtaja ole ollut osakeyhtiölaissa tarkoitetulla tavalla esteellinen allekirjoittamaan sähkösopimusta sähköyhtiön kanssa, vaikka hän oli yhtiön hallituksen jäsen. Hänelle ei ole ollut sopimuksesta olennaista etua, ja hänellä oli kaupungin hallintosäännön perusteella oikeus allekirjoittaa asiakirjoja kaupungin puolesta.

Kaupunginjohtajan oman selvityksen mukaan asia ei koskenut häntä henkilökohtaisesti eikä hänellä ollut siitä odotettavissa olennaista etua. Hän halusi hoitaa asian nopeasti ja katsoi, että asia oli paras hoitaa itse, koska hän oli hyvin perehtynyt asiaan.

Kaupungin selvityksen liitteenä on muun muassa 24.4.2023 päivätty kaupunginhallituksen pöytäkirjanote. Pöytäkirjan mukaan kaupungin sähkösopimuksesta oli päätetty palauttaa sähkösopimuksen hallinnointi tekniselle lautakunnalle. Teknisen lautakunnan tulee päätöksen mukaan valvoa sopimusta ja mahdollisuuksien mukaan ottaa exit-mahdollisuus käyttöön ja kilpailuttaa sähkösopimus, mikäli se katsotaan kaupungin edun mukaiseksi.

Pietarsaaren kaupunginvaltuuston 21.9.2020 hyväksymän hankintasäännön 3 §:n mukaan hankinnoista tulee muun muassa laatia päätöspöytäkirja ja päätös tulee antaa tiedoksi säädetyllä tavalla.

2 Arviointi

2.1 Kaupunginjohtajan esteellisyys

Kuntalain (410/2015) 97 §:ssä on säännökset esteellisyydestä. Pykälän 2 momentin mukaan kunnan viranhaltijan ja työntekijän esteellisyydestä säädetään hallintolain 27–30 §:ssä.

Hallintolain 27 §:n mukaan virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen. Lain 28 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan virkamies on esteellinen muun muassa, jos hän on hallituksen, hallituneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä, valtion liikelaitoksessa tai laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa.

Kunnanjohtaja on esteellinen kunnan palveluksessa käsittelemään sellaisia asioita, jotka koskevat yhtiöitä tai muita yhteisöjä, joiden hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana hän toimii.

Pietarsaaren kaupungin kaupunginjohtaja on saadun selvityksen mukaan kaupungin puolesta neuvotellut ja allekirjoittanut sähkösopimuksen sähköyhtiön kanssa samaan aikaan, kun hän ollut kyseisen yhtiön hallituksen jäsen. Hän on näin ollen ollut esteellinen käsittelemään asiaa.

2.2 Asian käsittely muutoin

Sähkösopimusta koskevaa asiaa on käsitelty saadun selvityksen mukaan ainoastaan sopimusten tekemisen jälkeen 24.4.2023 Pietarsaaren kaupunginhallituksessa, joka on pöytäkirjan mukaan arvioinut keväällä ja syksyllä 2022 tehtyjä sähkösopimuksia. Kaupunginhallitus on 24.4.2023 pidetyssä kokouksessaan päättänyt, että sähkösopimuksen hallinnointi palautetaan tekniselle lautakunnalle. Kaupunginhallitus on pöytäkirjan mukaan myös todennut, että kaupungin tekninen palvelukeskus ei ole vuonna 2022 tehnyt sähkösopimuksesta varsinaista hallintopäätöstä, mikä on ollut virhe.

Kaupunginjohtaja on kaupungin antaman selvityksen mukaan arvioinut, ettei sähkön hankintaa syksyllä 2022 ollut tarpeen kilpailuttaa, koska kysymys oli sopimusmuutoksesta eikä uudesta sopimuksesta. Selvityksen mukaan hankintayksikkö on pyrkinyt huolellisesti ja käytettävissä olevin keinoin arvioimaan sähkön hinnan kehittymistä vuoden 2022 kuluessa. Ukrainan kriisistä

seuranneesta yleisestä epävarmuudesta johtuen hankintayksikkö ei ole voinut ennakoida olosuhteissa tapahtuneita muutoksia. Selvityksessä selostetaan lisäksi hankintalain mukaisen sopimusmuutoksen edellytyksiä.

Huomioon ottaen hallintolain säännökset hyvästä hallinnosta sekä Pietarsaaren kaupungin hankintasäännön määräykset olisi sekä keväällä 2022 tehdystä alkuperäisestä sähkösopimuksesta sekä sen muuttamisesta tullut tehdä kirjallinen valituskelpoinen päätös. Tällöin suora hankintana keväällä 2022 tehtyyn hankintapäätökseen sekä syksyllä 2022 tehtyyn sopimusmuutosta koskevaan päätökseen olisi ollut mahdollista hakea muutosta. Muutoksenhaun jälkeen olisi tullut arvioitavaksi se, olivatko suora hankinnan edellytykset olleet olemassa keväällä 2022 ja voitiinko syksyllä 2022 tehtyä sopimusta pitää aiemman sopimuksen muutoksena vai oliko kyseessä uusi sopimus, jolloin hankinta olisi tullut kilpailuttaa.

Pietarsaaren kaupunki on menetellyt virheellisesti, kun se ei ole tehnyt sähköhankinnasta vuonna 2022 kirjallisia muutoksenhakukelpoisia päätöksiä.

3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Pietarsaaren kaupungin kaupunginjohtaja on edellä kohdassa 2.1 arvioimallani tavalla osallistunut sähkösopimusta koskeneen asian käsittelyyn esteellisenä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen.

Annan kaupunginjohtajalle menettelystä huomautuksen.

Pietarsaaren kaupungin olisi edellä kohdassa 2.2 arvioimallani tavalla tullut tehdä sähköhankinnasta kirjalliset muutoksenhakukelpoiset päätökset. Kiinnitän Pietarsaaren kaupungin huomiota edellä mainittuun velvollisuuteen.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Esittelijäneuvos

Outi Kostama